

ספרים | פרוזה

הרומן הזה בוחן כיצד מתעצב אופיו של אדם, שלב אחרי שלב

ספרו המצוין של הסופר ההולנדי פרדיננד בורדווייק, הוא רומן קלאסי בכל מובן

לילך קרסנטי 2024, 07:49 25 בינואר 2024 🔔 התראות במייל

שם הספר: אופי	סופר/ת: פ' בורדווייק
מיו"ל: ספרית פועלים	עורכ/ת: תירגם מהולנדית: רן הכהן, עורך התרגום: אברם קנטור
מס' עמודים: 303	מחיר: 98.0

צילום: עיצוב עטיפה:
דוד בן הרא"ש /
הוצאת הקיבוץ
המאוחד

תקציר הכתבה ב-108 מילים ✕

זה רומן קלאסי בכל המובנים: במבנה, במיקוד, בטון וגם באיכות. בהתאם למבנה הנפוץ של רומן חניכה, הספר נפתח בלידת הגיבור, יאקוב קטדרפה, וממשיך לעקוב אחריו באופן כרונולוגי, מילדותו בשכונת עוני ברוטרדם כבן יחיד לאם נוקשה, ועד לבגרותו כעורך דין מצליח. חלק ניכר מהספר מוקדש לטיפוסו של קטדרפה במעלה הסולם המקצועי ולהפיכתו מצעיר שנקרא למשרד במסגרת פשיטת רגל לשותף בחברה. קורותיו של קטדרפה נמסרים בטון מאופק, בפשטות, כמעט בלי סטיות לעלילות צדדיות או להרהורים פילוסופיים. ההיצמדות למהלך הכרונולוגי לא תמיד מיטיבה עם הספר — ניכר כי השליש הראשון נכתב

כמעין חוב מקדים של הסופר לקוראים — אבל יש לה חשיבות תמטית ברומן שבוחן כיצד מתעצב אופי, שלב אחרי שלב.

מדי פעם מתפרסמת כתבה על הורים שדוחפים את ילדיהם לשיעורי אנגלית בגן, למגמות מחשבים בבית הספר היסודי או למסלול ישיר ל-8200 בתיכון. זה לא מפתיע: הורים תמיד ישאפו להקנות לילדיהם כישורים שיעזרו להם להצליח, או לפחות להסתדר בחייהם הבוגרים. אבל יש הורים שמתקדמים צעד נוסף ומנסים לעצב את אופיים של ילדיהם באופן אקטיבי — לרוב בדמותם ובצלמם. זהו ניסיון מסוכן, שכן צמיחתו של אופי מסוים ולא אחר היא תעלומה ששום מחקר מדעי לא יוכל לפענח. הורים שמנסים להתערב בעיצוב האישיות של ילדיהם ניצבים אם כן בפני סכנה כפולה: הם עשויים להיכשל, אבל גרוע מכך, הם עשויים להצליח. המחשה טובה לכך ניתן למצוא ב"אופי", ספרו של פרדיננד בורדווייק מ-1938, שתורגם כעת לראשונה לעברית.

בורדווייק אינו מוכר במחוזותינו, אבל הוא אחד הסופרים המוערכים בהולנד — ו"אופי" בהחלט מספק הצדקה לכך. זה רומן קלאסי בכל המובנים: במבנה, במיקוד, בטון וגם באיכות. בהתאם למבנה הנפוץ של רומן חניכה, הספר נפתח בלידת הגיבור, יאקוב קטדרפה, וממשיך לעקוב אחריו באופן כרונולוגי, מילדותו בשכונת עוני ברוטרדם כבן יחיד לאם נוקשה, ועד לבגרותו כעורך דין מצליח. חלק ניכר מהספר מוקדש לטיפוסו של קטדרפה במעלה הסולם המקצועי ולהפיכתו מצעיר שנקרא למשרד במסגרת פשיטת רגל לשותף בחברה. קורותיו של קטדרפה נמסרים בטון מאופק, בפשטות, כמעט בלי סטיות לעלילות צדדיות או להרהורים פילוסופיים. ההיצמדות למהלך הכרונולוגי לא תמיד מיטיבה עם הספר — ניכר כי השליש הראשון נכתב כמעין חוב מקדים של הסופר לקוראים — אבל יש לה חשיבות תמטית ברומן שבוחן כיצד מתעצב אופי, שלב אחרי שלב.

00:00/00:00 [TRUVID] DEAD SEA-EILAT 2023

במרכז כל רומן טוב עומדת דמות חזקה ומורכבת. ב"אופי" יש שלוש כאלה: קטדרפה, אמו יובה ואביו דרפרהפן. אולם יותר מזה, בניית דמות חזקה היא גם נושא הספר — בשפות רבות אותה מלה משמשת ל"דמות" ול"אופי", כמו Character באנגלית, או מקבילתה ההולנדית Karakter. הוריו של קטדרפה, יובה ודרפרהפן, הם שני כוחות טבע חזקים ובלתי משתנים. הזוגיות שלהם מוגבלת למפגש מיני יחיד שגובל באונס, שבו "נכנעו הוא ליופייה התמים והיא לכוחו". בעשורים הבאים השניים לכודים בסבב אחר סבב של מאבקי כוח, סביב שני נושאים הכרוכים זה בזה: הצעות נישואים חוזרות ונשנות מצד דרפרהפן, ותחינה של יובה שהאב יפסיק להתעלל בבנו. כל אחד מהם מבין היטב מה רוצה השני, ושניהם אדישים להפצרות ודבקים בעמדותיהם המקוריות.

פרדיננד בורדוייק. בוחן כיצד מתעצב אופיו של אדם צילום: Wim van Rossem

"הצעקה" מתחלק לשלוש מערכות: גבר והרואין, גבר והריון, הריון והרואין

"יומנה של גברת כפרית" אינו מהנה לקריאה כמו יורשו הספרותי

יובה ודרפרהפן אינם מצליחים להשפיע זה על זה, אך הם בהחלט משפיעים על בנם. יובה דוגלת בגישה חינוכית של פסיביות מחמירה: על הילד ללמוד לחלץ את עצמו לבדו מכל צרה שנקלע אליה. "הוא מוכרח לעזוב, מוכרח לצאת מהבית, מוכרח למצוא את דרכו", חושבת האם, וכשבנה מבקש את עצתה או עזרתה היא עונה לו רק: "תסתדר". דרפרהפן, לעומתה, לא רק נמנע מלעזור לבנו, אלא מתאמץ להכשיל אותו. "אני אחנוק אותו בתשע עשירות", הוא מבטיח ליובה, "והעשירות האחת שאשאיר לו, מעט הנשימה הזאת תהפוך אותו לגדול". הספר אמנם נפתח בציטוט מ"שירת יורד הים הישיש" של ס"ט קולרידג', אבל לי הוא הזכיר יותר את השיר "A Boy Named Sue" שכתב של סילברסטיין (וביצע ג'וני קאש), בהצדקה העצמית של אב שנוטש את בנו אך מקפיד על חובתו ההורית למרר את חייו.

בדרכם, שני ההורים מבקשים לסייע לבנם להצליח, אלא ששלושת בני המשפחה מפרשים את המלה הצלחה באופן הצר ביותר, של טיפוס בסולם הקפיטליסטי, או במלותיו של קטדרפה — מעבר "מן העם הפשוט אל האליטה, אבל בראש ובראשונה מן הגבר אל האדון". הספר מתאר לפרטים את הסמכויות החדשות שמוענקות לקטדרפה בכל פעם שהוא עולה שלב ואת משכורתו ההולכת ותופחת, ובמובן זה הצלחתו היא הצלחתם של הוריו. אולם להצלחה יש מחיר, והשיעורים שיובה ודרפרהפן מתאמצים להנחיל לבנם מתגלים כחרב פיפיות. קטדרפה לומד מאמו להסתדר לבד וכתוצאה מכך מרחיק את כל מי שחשוב לו, ובמיוחד אותה. סירובו לקבל עזרה תופח לממדים פתולוגיים, עד כדי כך שהוא אינו מסוגל להכיר ב"מתנה" אלא רק ב"חוב", ומעדיף לפשוט רגל מלקבל עזרה פעוטה מחבר. מאביו לומד קטדרפה רק אלימות וכוח, כך שמערכת היחסים ביניהם אינה משאירה מקום לשום דבר מלבד יריבות.

במקצועו כמוציא לפועל דרפרהפן משלב את בריונותו הטבעית עם הכוח שמואצל עליו מתוקף החוק, "הדבר האימתני ביותר של החברה", לשיטתו, שאותו הוא מוריש לבנו. התכונות שההורים מורישים לבנם מסייעות להצלחה כעורך דין, אך לא לחיים מאושרים, והן מלוות בנקודת מבט שמצמצמת את החיים להיבטים כלכליים וכוחניים בלבד. סיפור המשנה של יאן מאן, הדייר הקומוניסט שמתגורר עם יובה וקדטרפה, מבליט את היסודות הקפיטליסטיים שהולכים ומתחדדים בדמותו של קטדרפה ככל שהוא מתקדם. בסופו של דבר הוא אמנם מגיע ליעד, אך במחיר כל קשר שהיה חשוב לו: קטדרפה מסיים את הרומן בתובנה ש"ארבעה אנשים יש בחייו, וכל כולם עצב".

הספר מצליח אם כן לרדת לעומקו של הנושא המורכב שבכותרתו, אך הוא לא חף מפגמים. נוסף על חריקות בקצב, יש תחושה שביחסים בין הדמויות המרכזיות בורדוייק הולך שלושת־רבעי דרך ואז נעצר, בעוד שבמקומות אחרים הוא נוטה להסברת יתר. גם האווירה הקרירה עשויה להקשות על קוראים מסוימים — "סטונר" של ג'ון ויליאמס (הוצאת ידיעות ספרים, 2011), למשל, מצליח לעסוק בתמות דומות באופן שמשאיר חושם עז יותר על הקורא. אף על פי כן, מדובר ברומן מצוין עם דמויות מורכבות ומעניין לבחון מופע הולנדי של הרומן האירופי הקלאסי, דבר שמתאפשר בזכות תרגומו המשובח של רן הכהן.

[הצטרפו לקבוצת הפייסבוק של מוסף "ספרים" של "הארץ"](#)

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

 ספרות ספרים